

«But remember if you loved it.»ⁱ

Geografi, diktning, håp hos Thomas Pynchon

Av Preben Jordal

«The mark of the authentic critic is converting opinion into knowledge,» sa den snart 81 år gamle Harold Bloom nylig i et intervju med Adam Fitzgerald i *Boston Review*.ⁱⁱ Utsagnet parafraiserer noe Samuel Johnson, Blooms store kritikerforbilde, skrev i 1751 om at man som kritiker – dvs. «a critic» i anglosaksisk forstand – bør strebe etter å være en som evner å si noe innsiktsfullt om det ved litteraturen som frembringer en overskridelse av det vi kjenner til og føler vi forstår, henimot noe som i tillegg trollbinder fantasien.ⁱⁱⁱ Et annet sted i samme intervju uttaler Bloom dessuten at han ikke ser noe poeng i litteraturkritikk – eller for den saks skyld litterær redaktørvirksomhet – hvis denne ikke er like personlig som poesien eller enkelte varianter av romanen, fortellingen eller dramaet. Enten er litteraturkritikken en del av litteraturen eller så burde den ikke finnes overhodet. Dette innebærer imidlertid at man både våger og evner å være personlig, fortsetter Bloom, enten man nå underviser i, tenker om, leser eller skriver om litteratur. Og, kunne man legge til, det å våge å være personlig innebærer selvsagt også at man våger å ta feil, kanskje særlig når det oppleves som maktpåliggende å ha rett.

At Blooms egen, helt ferske bok, *The Anatomy of Influence* (2011), er full av påstander som vel kvalifiserer som «opinion» heller enn «knowledge», stenger ikke nødvendigvis for at han likevel kan ha rett i mye, så som f.eks. når han om sitt arbeid som kritiker skriver: «To my students and the readers I will never meet I keep urging the work of the reader's sublime: confront only the writers who are capable of giving you a sense of something ever more about

to be» (s. 18). Eller: «No critic, however generously motivated, can help a reader escape from the labyrinth of influence. I have learned that my function is to help you get lost» (s. 31).^{iv}

Mitt siktemål for denne artikkelen, som opprinnelig ble holdt som to ulike foredrag, er imidlertid noe mer beskjedent: Jeg vil belyse noen punkter i Thomas Pynchons forfatterskap som handler om hans romaners problematisering av Amerikas forente stater som sivilisatorisk prosjekt, og jeg vil forsøke å gjøre dette på en måte som lar meg fremstå som personlig uten å være privat. Dette kanskje i håp om å etterleve Samuel Johnsons diktum i praksis – alt mens jeg på samme tid er nøye med å understreke at min versjon selvsagt ikke er uttømmende. For som det står et sted i *Mason & Dixon*: «Who claims Truth, Truth abandons.»^v I likhet med svært mange andre av dagens aktive litteraturkritikere og litteraturvitere, er også jeg et produkt eller barn av det i overkant formalistiske og teorisentrerte litteratursynet som rådet grunnen på norske læresteder tidlig på 1990-tallet. På godt og vondt, får man vel si. Men siden jeg har innsett at det ikke tjener til noe å skulle demonisere min egen fortid, eller ta avstand fra den på nyfrelst vis, eller slutte meg til de nye kynikerne, har jeg derfor i det følgende, som en slags innledende impuls, valgt å fortelle en versjon av min egen vei frem til det jeg i dag vil påstå er en sterkt fascinasjons- og begeistringsdrevet forståelse av Thomas Pynchons forfatterskap – hvilket etter hvert skal eksemplifiseres ved at jeg gjør nedslag i noen utdrag fra Pynchons tre seneste romaner. Men først altså, a trip down memory lane:

1

Lenge gikk jeg omkring og trodde at det å lese Pynchon – og samtidig like det – var å tilhøre en passe stor krets av lesere som hadde fått kjennskap til noe andre ikke visste om romankunstens fremtid og muligheter. Helt fra debuten som 26-åring med *V*. hadde Pynchon strukket opp et enormt lerret og vist oss at det for eksempel utmerket godt lar seg gjøre å skrive glitrende prosa om fenomener og ting som ikke bare krever spesialisert kunnskap og er vanskelige å

forstå, men som dessuten sjelden blir gitt romanform: aerodynamikk, organisk kjemi og avansert matematikk, pervertert seksualitet, de mest urovekkende former for lengsel etter Gud, verden og mennesker, og dertil en hel rekke små og store, innbilte og reelle, sammensvergelses – alle med det til felles at de spiller på vår trang til å se skjulte sammenhenger for å skape orden i kaos, og samtidig, liksom bakenfor, får hvisket noe om at det neppe vil gå bra med oss alle.

Jeg husker det fremfor alt som en skjellsettende leseropplevelse: Her var en forfatter som var lærd uten å henfalle til skjønnånderi, som var opptatt av tull og tøys, vulgær, utemmet, radikal og antiautoritær; som virtuost kunne gjøre alle stilnivåer til sine og komme fra det på en måte som innbød til den mest oppriktige aktelse. Det fantes tilsynelatende ingen grenser for hva han kunne få til ved hjelp av språk. Og til tross for at jeg, etter hvert som jeg ble eldre, måtte innse at Pynchons verdensanskuelse, slik den fremkommer i særlig hans tidlige romaner, nok var for mørk og for uforsonlig til at jeg helt kunne dele hans skrudde galgenhumor, sto han likevel lenge for meg som en av de ytterst få nålevende forfatterne som gjorde det å lese tykke romaner verd alt strevet, all konsentrasjonen og tiden det tar. I tillegg kom det faktum at Pynchon helt fra starten av har valgt å leve taust og tilbaketrukket, uten pressefoto og representasjonsvirksomhet av noe slag, aldri et eneste intervju.

Forsommeren 1998 reiste jeg så på en internasjonal Pynchon-konferanse i Antwerpen og London. Det var en konferanse uten de helt store navnene, og jeg husker et lite auditorium ved Universiteit Antwerpen, Prinsstraat, hvor man fra talerstolen la frem den ene intellektualiserte lesningen etter den andre, som om det å stille seg påfuglaktig i veien for den romanteksten man leste var en måte å få den til å virke mer levende på, ja som om det noen gang overhodet ville gi mening å legge Pynchon i lenker ... Og i pausene sto vi ute i foajeen med hvert vårt pappkrus og kikket, slik jeg husker det, halvt uinteressert på hverandres navneskilt – Duyfhuizen, Berressem, McHale, eh ... Jordal – de fleste av oss kanskje allerede

alt for lenge siden overrumplet av en følelse av å være snytt for noe vesentlig, av å ha gått glipp av noe som kunne minne oss, om så bare i forbigående, om det vi tenkte på og lot oss fascinere av da vi satt for oss selv, hver for oss, og leste bøkene. Pynchons romaner – *V.* (1963), *The Crying of Lot 49* (1966), *Gravity's Rainbow* (1973), *Vineland* (1990), *Mason & Dixon* (1997), og etter hvert også *Against the Day* (2006) og *Inherent Vice* (2009) – disse omfattende, fantastisk rikholdige verkene, ofte utgitt med mange års mellomrom, men hver gang verd å vente på, om enn sjelden av årsaker man på forhånd visste om, i den forstand at de sjelden liknet hverandre for mye – Pynchons romaner var nå plutselig redusert til et knippe utstyrlister formulert i konferansens tamme akademikerlingo, Pynchon ditt og Pynchon datt, med det som følge at den berusende følelsen av frihet og storslagenhet, av at det knitrer i hjernen og at alt er mulig, som man som leser av nettopp Pynchon kan rammes av på måter man aldri senere glemmer – nå var borte. Og der sto jeg, overalt omgitt av nerder i alle fasonger – en god del av de mest ihuga Pynchonleserne gir urovekkende nok inntrykk av ikke å lese annet enn Pynchon – der sto jeg og lengtet hjem. Nei, ikke hjem til mor, men mest sannsynlig til en mer opprinnelig fornemmelse av å vite hvordan det faktisk kunne se ut, hvilke former det kunne ta, når et høyt begavet menneske som Thomas Pynchon, i sine forsøk på å forstå sin egen tid, sin verden og sin tilværelse, valgte å gjøre det i form av romaner.

Jeg vil som nevnt helst unngå å kaste vrak på en tidligere versjon av meg selv, det tjener neppe til noe godt, men denne historien illustrerer forhåpentligvis også et mer generelt poeng: Det er åpenbart at det finnes noe her, i Thomas Pynchons romaner, som hele tiden unnslipper, og som vi likevel stadig kommer tilbake til for å forsøke å få bedre tak på eller kanskje oppleve igjen. Vi vil kanskje aldri – gudskjelov og heldigvis! – få klarhet i nøyaktig hva det er, men vi kan prøve å sirkle det inn, slik som nå.

Med henvisning til Samuel Johnsons begrep om «invention», det å finne på, det å dikte, som selve essensen i all fiksjon og poesi, hevder Harold Bloom at Pynchon på dette området,

altså når det gjelder oppfinnsomhet, forestillingsevne, overgår alle amerikanske forfattere siden Faulkner.^{vi} Jeg mener han har rett. Pynchon er den første som med en naturlig tekstlig autoritet gjør den store fantasiutfoldelsen og intellektuelle djervheten som i begynnelsen av forrige århundre finner sted innenfor naturvitenskapelige disipliner som raketteknologi, organisk kjemi og termodynamikk til en del av skjønnlitteraturen (for nå å bruke en kanskje noe utdatert betegnelse).^{vii} Og resultatet av dette er at Pynchon noen ganger – ikke alltid, men oftere enn man kanskje skulle tro – får skrevet avsnitt som vi med et uttrykk fra Harold Bloom kan kalle for en «ekstatisk-kognitiv musikk», som kommuniserer noe som ikke, mest sannsynlig ikke, kan formidles diskursivt.^{viii} Jeg har funnet noen slike avsnitt som jeg nå vil se litt nærmere på.

2

Det første er hentet fra Pynchons mesterlige *Mason & Dixon* (1997), en allegorisk-historisk roman om astronomen Charles Mason og landmåleren Jeremiah Dixon, begge engelske, og deres oppmåling i årene 1763-69 av blant annet den 370 kilometer lange linjen, langs den nordlige breddegrad – 39 grader 43 minutter og 17.4 sekunder for å være eksakt – som danner grensen mellom Maryland i sør og Pennsylvania i nord. Den historiske bakgrunnen for oppmålingen, som Mason og Dixon altså foretar på oppdrag fra The Royal Society i London, er ikke, som man kanskje skulle tro, å legge grunnlaget for en stadig ekspansjon vestover, men snarere at England, etter en rekke kriger, nå ønsker å overføre kostnadene for forsvaret av de Amerikanske koloniene til de amerikanske kolonistene selv. Mason og Dixon måler derfor opp til sammen fem linjer som skal gjøre denne beskatningsberegningen lettere. I 1763 utgår det endog en befaling fra kongen av England om at det ikke skal bygges nye bosetninger vest for en linje trukket gjennom Appalachene, og at all handel i dette området skal skje gjennom kongelige utsendinger.^{ix} Det er kanskje unødvendig å nevne at dette ikke er en befaling som etterfølges? I Pynchons roman får vi endog en gjendrivelse av den av selveste George

Washington, USAs første president, hvis gods i Virginia Mason og Dixon besøker og hvor det blant annet skjer at Washington røyker en joint. Mason takker så vidt jeg husker nei, men Dixon er med, bless him.

Uavhengig av hvor opptatt han synes å være av enkeltepisoder og kontrafaktisk historieskriving, synes Pynchon imidlertid alltid å ha sitt på det tørre når det gjelder detaljert kunnskap om den perioden han skriver om, slik at når han først skaper en fiktiv virkelighet, så skjer dette på grundigste vis, ved at alt fra rekvisitter og kostymer til idéhistoriske sammenhenger stemmer overens, hvilket igjen åpner for at han kan drive en utstrakt – og for leseren til tider utmattende – lek med persongalleri, ordvalg og stilleie. *Mason & Dixon*, som virkelig er en praktfull roman, er full av den typen påfunn som slettes ikke alle lesere av Pynchon har sansen for: en snakkende engelsk hund, to klokker som samtaler med hverandre, en enorm åttekantet ost, en gal kineser som belærer alle han møter om Feng shui, en kjempestor Golem og et avkuttet øre som beveger på seg – for nå bare å nevne noe. Den er dessuten fortalt i et språk som ved første øyekast ser ut til å være en pastisj av prosa fra sent attenhundretall, men som ved nærmere ettersyn viser seg å være det James Wood kaller «en vakker og smidig legering»^x som er i stand til å bøye seg på kryss og tvers i tidsregningen og ta opp i seg stilnivåer fra tidlig attenhundretall så vel som slang fra sent i det tjuende århundre.

Det i vår sammenheng interessante er at Mason og Dixon, som samvittighetsfulle representanter for vitenskap og europeisk tradisjonsbundet rasjonalitet, utover i romanen må bruke det meste av sin tid til et slags sorgarbeid, til bearbeidelsen av en stadig fornyet tapserfaring – fordi virkeligheten gang på gang forråder idealet. Det gamle Europas møte med Amerika er alltid en kollisjon mellom Drømmen og dens fortolkning. «[I]n the beginning, all the world was America», skriver den britiske opplysningsfilosofen John Locke i *The Second Treatise of Civil Government* fra 1690 – altså drøye sytti år før Mason og Dixon i Pynchons roman konfronteres med idealets uvirkelighet. Man kan derfor spørre seg om det Amerika Pynchon

skriver om, og til dels også beklager tapet av, noen gang egentlig har eksistert. Og hvis det har eksistert, er dette uansett ikke noe vi kan kjenne til. Se bare på følgende fabelaktige avsnitt fra *Mason & Dixon*. Etter først å ha vært sammen i Sør-Afrika, Kappstaden, for å observere Venuspassasjen i 1761, sendes Mason og Dixon i romanens andre del på det oppmålingsoppdraget som skal gjøre dem kjent. De ankommer Philadelphia 15. november 1763, men vi hopper inn i handlingen noen dager før, da de seiler langs det Nord-Amerikanske kontinentet for så etter hvert å svinge inn på Delaware Bay. Dette er altså åpningen av bokens andre del. Først står det riktignok et vers kalt «Linjen» skrevet av en Thimoty Tox som selvsagt er Pynchon selv, men så, altså:

From the shore they will hear Milkmaids quarreling and cowbells a-clank, and dogs, and Babies old and new, – Hammers upon Nails, Wives upon Husbands, the ring of Pot-lids, the jingling of Draft-chains, a rifle-shot from a stretch of woods, lengthily crackling tree to tree and across the water... An animal will come to a Headland, and stand, regarding them with narrowly set Eyes that glow a Moment. Its Face slowly turning as they pass. America (s. 257 f.).

Og i Olav Angells norske oversettelse fra 2002:

Inne fra land vil de kunne høre Budeier krangle og kubjeller dangle, og hunder og Unger, store og små – Hammere på Spikere, Hustruer på Ektemenn, skramling av Grytelokk, klirring av Trekklenker – et geværskudd fjernt inne fra skogen, et langtrukket ekko fra tre til tre og ut over vannet ... Et dyr vil komme til en Odde og bli stående mens det betrakter dem med tettsittende Øyne som et Øyeblikk gløder. Dets Ansikt vender seg langsomt idet de passerer. Amerika.^{xi}

På forhånd vet vi at avsnittets «de» befinner seg ombord på en seilskute – og er det ikke her som om teksten mimer skutens langsomt glidende bevegelse inn mot og langsmed land? Først

når livet der inne oss bare i form av lyder. I den engelske originalen er kommateringen enda mer suggestiv enn i den norske. Kun gradvis, etter hvert som flere og flere av dem gjenkjennes, får lydene navn: «Milkmaids quarreling and cowbells a-clank» pause «and Dogs» pause «and Babies old and new» lang pause «Hammers upon Nails, Wives upon Husbands, the ring of Pot-lids». Man kan dessuten se for seg hvordan seilskuten beveger seg fra utmark via beiteland og videre til landsby. Lydene domestiseres, eller hvordan jeg nå skal si det, med en humor som kjennetegner Pynchon på sitt beste. Og så, etter at geværskuddet har tonet ut i en ellipse, kommer det noe til syne. Et dyr. Merk at det ikke står «en hjort» eller noe annet gjenkjennelig. Det er åpenbart ment å fremstå som noe fremmed, noe vi ikke helt vet hva er. I likhet med et norske «vil» kan det engelske modalverbet «will» både uttrykke en fremtidig hendelse, noe uungåelig og noe man forventer skal skje. Alle disse tre betydningene klinger med her. Vi vet ikke sikkert. Og så, den samme bevegelsen, denne gangen som formidling av et synsinntrykk: «come to a Headland» pause «and stand» ny pause «regarding them with narrowly set Eyes that glow a Moment.» Det er som kjent bare når netthinnen i et dyrs øye treffes av en lyskilde utenfra at øyet kan sies å gløde. Er det dette som skjer her? Vi vet ikke sikkert. «Its Face slowly turning as they pass.» Dyret virker med andre ord å være vel så nysgjerrig på dem som de er på dyret. Alle som har møtt for eksempel hjort i skogen, vet at de sjelden stikker av før de har fått tatt en god titt på hvem det er som kommer. Realismeeffekten er her med andre ord bort imot total. Og så – selve kronen på verket. Det poetiske ordet som gir alt navn og besjeler selve håpet: «America» – attpåtil et hunkjønnsord.

Men her er mer: Det er som kjent slik at de aller fleste tekster står i relasjon til andre tekster, og i dette tilfellet dreier det seg om en dialog mellom avsnittet fra *Mason & Dixon* og Walt Whitmans kjente dikt «I Hear America Singing» fra den tredje versjonen av *Leaves of Grass* (1860). Det lyder slik:

I hear America singing, the varied carols I hear, □
 Those of mechanics, each one singing his as it should be blithe □and strong, □
 The carpenter singing his as he measures his plank or beam, □
 The mason singing his as he makes ready for work, or leaves off work, □
 The boatman singing what belongs to him in his boat, the deckhand singing
     on the steamboat deck, □
 The shoemaker singing as he sits on his bench, the hatter singing as he stands,
 The woodcutter's song, the ploughboy's on his way in the morning,
     or at noon intermission or at sundown,
 The delicious singing of the mother, or of the young wife at work, □
     or of the girl sewing or washing, □
 Each singing what belongs to him or her and to none else,
 The day what belongs to the day—at night the party of
     young fellows, robust, friendly, □
 Singing with open mouths their strong melodious songs.^{xii}

«I hear America singing, the varied carols I hear», heter det altså i første linje, før diktet introduserer oss for samme motivkrets som den vi finner i avsnittet fra *Mason & Dixon*: Også hos Whitman møter vi snekkeren, den unge hustruen som arbeider, i tillegg til skomakeren, tømmerhuggeren, og «the delicious singing of the mother», som det står – hvilket også avdekker forskjellen: I Pynchons versjon synges det ikke. Vi hører Amerika, det besynges, men det synger altså ikke selv. Kan hende gjør jeg nå for mye av en relativt liten nyanse, men det har slått meg at Pynchons sang – hvis vi kan kalle den dét – i motsetning til Whitmans ikke viser tegn på glede over å synges, og at dette utvilsomt har betydning for hvordan vi som lesere oppfatter grunntonen i selve beskrivelsen.^{xiii} Noe er åpenbart gått tapt, idyllen uigenkallelig brutt, hvilket også lar seg konstatere ut fra dette at det hos Pynchon *krangles* eller *kjekles* der det hos Whitman synges, samt av det faktum at et rifleskudd neppe kan sies å høre hjemme i noen pastorale. Pynchons tekst – ja, *hele* Pynchons roman, selv om vi her bare leser et ørlite utdrag – er med andre ord en elegi over et Amerika som ennå er veldig nytt og neppe fullt ut begrepet.^{xiv}

Mitt andre eksempel er hentet fra *Against the Day* (2006), som nylig er utkommet på norsk som *Mot dagen* i Fartein Døvle Jonassens oversettelse. Det dreier seg også her om en scene som gir et slags sveip der selve det Nord-Amerikanske kontinentets geografi spiller en ikke ubetydelig rolle. Etter først – og da særlig i *Gravity's Rainbow* – å ha vært svært fokusert på Europa, og senere, i *Mason & Dixon*, opptatt av Europas blikk på Amerika, synes Pynchon i denne siste fasen av sitt forfatterskap å konsentrere seg stadig mer om å forstå hva Amerika er blitt, hvordan det ble det, hva det kunne ha vært, hvor det gikk galt, hvis «galt» her er ordet ...

Allerede i løpet av de første sidene i *Against the Day* dukker det opp en beskrivelse som på mange måter er emblematiske både for forfatterskapet generelt og *Against the Day* spesielt. Vi befinner oss i 1893 og romanens ene sett av hovedpersoner, de peterpanaktige Chums of Chance ombord på luftskipet *Inconvenience*, er på vei til Verdensutstillingen i Chicago. Idet de glir østover fra prærien inn over storbyen, og kikker ned, legger de merke til hvordan enorme kvegflokker ledes inn mot Chicagos store slakteriområde, de såkalte Stockyards. Der de tidligere, lenger vest og i åpent lende, har kunnet betrakte kveg som i store skyliknende formasjoner beveget seg over de endeløse slettene, ser de nå hvordan denne uformede friheten gradvis, i møte med storbyens slakterimaskin, rasjonaliseres og reduseres til kun å dreie seg om en enkelt rettlinjet bevegelse som nådeløst leder frem mot avlivningsstedet. Det er et bilde som utvilsomt har gjenklang i en rekke historiske hendelser, både før og siden. Og selv om dette for så vidt ikke er noe nytt motiv i amerikansk litteratur – på ett eller annet nivå handler jo de fleste fortellinger fra det såkalte Ville Vesten om hvordan sivilisasjonen uvegerlig og mer eller mindre voldelig invaderer det grenseløst åpne og utforskede; hvordan storsamfunnet med sine innhegninger og murer, sin jernbane, sin industri, sin gruvedrift, sine lover og dens håndhevere, litt etter litt koloniserer hele dette enorme kontinentet, man kunne si: berøver det dets uskyld, og da svært ofte på bekostning av natur, dyreliv og urbefolkning – så synes det for

Pynchon her, i *Against the Day*, å ha vært om å gjøre å få vist at vi – for det finnes faktisk et «vi» – aldri helt vil kunne vite hva som dermed gikk tapt, om det kan hende var noe vi ikke hadde råd til å miste. I romanens få beskrivelser av en motsatt bevegelse, vestover fra sivilisasjonens skitne og støyende storbyer og ut på den åpne prærien, finnes det nemlig alltid en elegisk grunntone. Slik som her, der de det fortelles om i begynnelsen av romanen jobbet på Verdensutstillingen, men nå, etter at alt er over og demontert, befinner seg på vei mot vest uten helt å vite hvor de skal:

They pushed out into morning fields that went rolling all the way to every horizon, the Inner American Sea, where the chickens schooled like herring, and the hogs and heifers foraged and browsed like groupers and codfish, and the sharks tended to operate out of Chicago or Kansas City – the farmhouses and towns rising up along the journey like islands, with girls in every one, Merle couldn't help but notice, the extravagantly kept promises of island girls, found riding the electric trolley-lines that linked each cozy city to each, or serenely dealing cards in the riverside saloons, slinging hash in cafeterias you walked downstairs into out of the redbrick streets, gazing through doorscreens in Cedar Rapids, girls at fences in front of long fields in yellow light, Lizas and Chastinas, girls of the plains and of profusely-flowered seasons that may never quite have been, cooking for threshers far into and sometimes all through the nights of harvest, watching the streetcars come and go, dreaming of cavalry boys ridden off down the pikes, sipping the local brain tonic, tending steaming washtubs full of corn ears at the street corners with radiant eyes ever on the move, out in the yard in Ottumwa beating a rug, waiting in the mosquito-thick evenings of downstate Illinois, waiting by the fencepost where the bluebirds were nesting for a footlose brother to come back home after all, looking out a window in Albert Lea as the trains went choiring by.^{xv}

Og i Fartein Døvlé Jonassens norske oversettelse fra 2011:

De fortsatte ut i morgens åkerland som strakte seg ut mot alle horisonter, det indre amerikanske havet, der hønene stimet som sild og svin og kviger romsterte og beitet

som havabbor og torsk, og hvor haiene gjerne kom fra Chicago eller Kansas City – gårdshusene og småbyene reiste seg langs ruten som øyer, alle med jenter på, kunne ikke Merle unngå å legge merke til, løftet om øypiker så til de grader oppfylt, de kunne ses på de elektriske sporvognlinjene som knyttet den ene koselige byen til den neste, de delte med uforstyrrelig ro ut kort på elvekneipene, de stekte poteter i kafeteriaer man gikk ned i fra de røde mursteinsgatene, de kikket gjennom dørsjerner i Cedar Rapids, jenter av slettelandet og de overdådig blomstrete årstider som kanskje aldri riktig har vært, de laget mat til treskekarer til langt utpå og iblant gjennom hele innhøstingsnatten, de så bilene komme og gå og drømte om kavalerigutter som hadde ridd av sted nedover skråningene, de nippet til det lokale hjernetonikumet, passet dampende kar fulle av maiskolber på gatehjørnene med strålende øyne som aldri hvilte, sto ute på gårdsplassen i Ottumwa og banket et teppe, de ventet i myggtette kvelder i søndre Illinois, de ventet ved gjerdestolpen der østhyttesangeren har reir, på at en bror på vidvanke skulle komme hjem igjen tross alt, de så ut gjennom et vindu i Albert Lea mens togene sang flerstemt forbi.^{xvi}

Det forrige eksempelet kunne se ut til å være bygget på sine pauser, men her skjer omtrent det motsatte. I løpet av én eneste lang bølgende fantastisk setning, som består av en rekke små tåblåer, sirkler Pynchon inn en hel tidsalders lengsel etter en annen og kanskje bedre verden, en slags Amerikas sosialisme, hvor alt ikke handler om skuffet forventning og livsoppholdelse, og hvor det jevne slitet avløses av noe større som på måter vi aldri kjenner til, slipper oss fri. Bildet av Amerika er her ikke bare en ung kvinne som arbeider mens hun lengter, men også lengselen etter en slik kvinne, samt selve det hun lengter etter, slik alt dette får plass i fortellerens blikk.

Der tidligere Pynchon-romaner i svært stor grad har vært befolket av såkalte *schlemihl*-skikkelser, eller med andre ord en slags unnselige personer som bare flyter selvutslettende med og aldri kjemper imot, handler mye av *Against the Day* om folk – anarkister, magikere, parapsykologer, matematikere – som på ulike måter prøver å yte kvalifisert motstand *by stickin' it to the Man*. Nå finnes det som kjent et utall måter å gjøre dette på, de fleste av dem for lengst

ufarliggjorte av nettopp «the Man», som jo ikke lenger bare eier gruver og jernbaner, men også plateselskaper, aviser, tv-stasjoner, og blant de resterende, ennå tilgjengelige motstandsformene er det forsvinnende få som ikke rammer uskyldige. Med vekslende hell sprenger anarkistene i *Against the Day* derfor både jernbanebroer og kaféer i luften. Men det er hele tiden mer komikk enn politikk. Verden vet tydeligvis fremdeles forsvinnende lite om hva som er bra for den. Og det er kanskje derfor Pynchon, som en slags oppsummering, lar en av sine personer komme til den erkjennelsen at det viktigste i alt dette, selve innsikten ved enden av den lange vandringen, er at man må lære seg å velge seg sine slag og sine kamper, for tross alt, som det heter i ett av de såkalte “Proverbs for Paranoids” i *Gravity’s Rainbow*: «You may never get to touch the Master, but you can tickle his creatures.»^{xvii}

I *Against the Day* synes Pynchon imidlertid å være mest opptatt av å vise *følgene* av slike valg, eller med andre ord hva som skjer hvis man aktivt velger å prøve å endre sine egne livsvilkår, hvilket liv man ender opp med da. Det har kanskje alltid funnes et anarkistisk grunnsyn hos Pynchon, men det har sjelden fått komme så tydelig i forgrunnen som i *Against the Day*, og da slettes ikke bare som en vill praksis med tilhørende slapstick-komikk, men derimot også med henblikk på hva det koster, menneskelig sett, å skulle leve som lovløs:

She got sometimes to feeling too close to an edge, a due date, the fear of living on borrowed time. Because for all her winters got through and returns to valley and creekside in the spring, for all the day-and-night hard riding through the artemisia setting off sage grouse like thunderclaps to right and left, with the once-perfect rhythms of the horse beneath her gone faltering and mortal, yet she couldn’t see her luck as other than purchased in the worn unlucky coin of all those girls who hadn’t kept coming back, who’d gone down before their time, Dixies and Fans and Mignonettes, too fair to be alone, too crazy for town, ending their days too soon in barrelhouses, in shelters dug not quite deep enough into the unyielding freeze of the hillside, for the sake of boys too stupefied with their own love of exploding into the dark, with girl-sized hands clasped, too tight to pry loose, around a locket, holding a picture of a

mother, of a child, left back the other side of a watershed, birth names lost as well behind aliases taken for reasons of commerce or plain safety, out in some blighted corner too far from God's notice to matter much what she had done or would have to do to outride those onto whose list of chores the right to judge had found its way it seemed ... (s. 651).

Og på norsk:

Innimellom fikk hun følelsen av å være for nær en kant, en fastsatt dag, frykten for å leve på lånt tid. For til tross for alle vintrene hun hadde overlevd, alle gjensynene med dalen og bekken om våren, alle døgnlange, harde ritt gjennom malurten med oppskremte ryper som tordenskrall til høyre og venstre, med hestens en gang fullkomne, med tiden haltende og dødelige rytmer under seg, kunne hun ikke se sitt eget hell som annet enn kjøpt for den slitte, ulykkelige mynten til alle de pikene som ikke hadde kommet tilbake, som hadde bukket under før tiden, Dixier og Faner og Mignonetter, for pene til å være alene, for gjerne for byen, som snart endte sine dager i horehus, i skur som ikke var gravet riktig dypt nok inn i den ubønhørlig iskalde åssiden, til glede for gutter som var svimeslått av sin egen higen etter å eksplodere i mørket, med småpikefingrer knyttet, for hardt til å bende løs, rundt medaljonger, som skjulte et bilde av en mor, av et barn, etterlatt på den andre siden av vannskillet, og fødenavnene borte bak aliaser tatt av kommersielle hensyn eller rett og slett for sikkerhetens skyld, ute i en eller annen ussel avkrok for langt fra Guds åsyn til at det hadde noen større betydning hva hun hadde gjort eller ble nødt til å gjøre for å slippe unna dem som blant sine plikter tydeligvis hadde fått utdelt retten til å dømme ... (s. 660).

I tillegg til å være prosa av ypperste merke, og dermed altså gi et innblikk i hvordan Pynchon skriver når han er på sitt absolutt beste, avslører dette utdraget også mye av motivasjonen for denne artikkelens siste del. For det er Pynchons store fortjeneste som romanforfatter at han i tillegg til alt annet, mye tøys, mye tull, også klarer å antyde hvordan ulike livs- og kjærlighetsvalg ofte fattes mot alle odds, og dessuten får tydeliggjort for oss at til tross for at vi

ofte på forhånd tror vi vet en del om den prisen vi til slutt vil ende opp med å betale, så viser den seg alltid å være mer omfattende enn vi fryktet..

4

I alle Pynchons bøker finnes det personer som fortellestemmen/-instansen synes ha en særegen omsorg for, og som på til tider subtilt vis fremstilles med større humanitet enn andre. Det handler ikke her så mye om realistiske psykologiske portretter som om en kombinasjon av ulike, ofte originale, fortelle tekniske grep som lar personen som skildres fremtre som den sum av effekter eller avtrykk og inntrykk han eller hun har eller gjør på sine omgivelser. Eksempelvis Roger Mexico og Tyrone Slothrop i *Gravity's Rainbow*, de to hovedpersonene i *Mason & Dixon*, Zoyd Wheeler i *Vineland*, Oedipa Maas i *The Crying of Lot 49* og Traverse-brødrene i *Mot dagen*. Men dermed ikke sagt at disse personene nødvendigvis alltid er romanenes hovedpersoner. I *Iboende brist*, som vel neppe er den av Pynchons bøker hvor personfremstillingen står i høysetet, og hvor hovedpersonen Doc Sportello først og fremst fungerer som narrativ motor, faller det etter mitt skjønn et særlig lys på nettopp Coy Harlingen. For å unnsnippe et liv i heroinavhengig elendighet takker Coy ja til et tilbud fra en kontrasubversiv (sic!) gruppe som kaller seg Årvåkent California, hvilket blant annet innebærer at han må avdø fra det livet han har levd frem til da, bryte tvert ved å spille sin egen død, og deretter la seg bruke som et verktøy i Nixon-tidens kulturkrig. Her er Coy Harlingens historie, gjenfortalt slik den presenteres for oss i romanen:

Første gang vi hører om Coy er når hans kone, Hope, tidlig i romanen ringer Doc på kontoret, hvorpå Doc kjører ut til der hvor hun og Amethyst, datteren hun har med Coy, bor. Og selvsagt betyr det noe hva de heter: Amethyst er som kjent en edelsten, Hope er håp, og alt etter som hvilken sammenheng ordet opptrer i, kan «coy» bety blyg, reservert, tilgjort, kokett, unnvikende. Med unntak, kanskje, av kokett, er dette alt sammen treffende beskrivelser av Coy

Harlingens person. Hope forteller Doc at hun ikke tror at Coy er død av en overdose, slik hun er blitt fortalt. Hun har blant annet ikke fått se noe lik, og mottok dessuten et større pengebeløp så å si ut av det blå like etter Coys angivelige overdosedødsfall. Pluss at hun hevder han var en erfaren hippieheroinist som ikke ville ha feildosert; dersom det da ikke var sånn at noen hadde byttet ut dopet med noe annet og sterkere. Vi får dessuten en gjenfortelling av deres første møte inne på et toalett på det beryktede Oscars, like over grensen fra Tijuana, som det trygt kan sies ikke akkurat handler om romantikk, men mer om en salig pynchonsk blanding av bæsje, oppkast, sex og dop. Drømmen om en frihet bortenfor det konvensjonelle, blekner imidlertid nokså raskt og glir over i et trøstesløst dophelvete både for mor, far og etter hvert også barn. På denne måten gis vi som lesere også et inntrykk av Coys liv før den angivelige overdosen, som altså er et liv som det utmerket godt lar seg forstå at han ønsker å slippe bort fra. Men til hvilken pris? Det er dette spørsmålet romanen undersøker.

Fra dette første, indirekte møtet, der Coy bare er tilstede i form av en samling polaroidfotografier som Doc får se, går det noen sider, før vi igjen møter Coy, denne gangen *in persona*, på parkeringsplassen utenfor en bule nede ved strandlinjen som kalles Club Asiatique. Her er et utdrag. Vi hopper inn der hvor Doc sier:

«Story was you came to grief behind some bad smack. You still into that?»

«No. God. No, I'm clean these days. I was in a place up near —» A long silence and a stare while Coy wondered if he'd said too much and tried to figure what else Doc might know. «Actually, I'd appreciate it if —»

«It's okay,» said Doc, «I can't hear you too good, and how can I talk about what I don't hear?»

«Sure. There was somethin I wanted to see you about.» Doc thought he caught a note in Coy's voice ... not exactly accusing, but still sweeping Doc in somehow with some bigger injustice.

Doc peered at Coy's intermittently distinct face, the drops of fog condensed on his beard shining in the lights from the Club Asiatique, a million separate little halos

radiating all colors of the spectrum, and understood that regardless of who in this might help whom, Coy was going to require a light touch. «Sorry, man. What can I do for you?»

«It wouldn't be nothin heavy. Just wondering if you could check in on a couple of people. Lady and a little girl. See that they're okay. Thats all. And without bringing me into it.»^{xviii}

Og i min egen norske oversettelse, som utkom på norsk i 2011 som *Iboende brist*:

«Historien var at du endte dine dager på grunn av noe dårlig heroin. Bruker du fremdeles?»

«Nei. Herregud. Nei, nå om dagen er jeg nykter. Jeg var på et sted oppe i nærheten →» En lang taushet og stirring mens Coy lurte på om han hadde sagt for mye og forsøkte å finne ut hva Doc ellers kunne vite. «Faktisk så ville jeg sette pris på det hvis →»

«Det er okay,» sa Doc, «jeg hører deg ikke så godt, og hvordan kan jeg snakke om noe jeg ikke hører?»

«Klart. Det var noe jeg ville treffe deg angående.» Doc mente å oppfatte en tone i stemmen til Coy ... den var ikke akkurat anklagende, men feide likevel liksom Doc inn sammen med en eller annen større urettferdighet.

Doc stirret på Coys uregelmessig tydelige ansikt, dråpene av tåke som kondenserte på skjegget hans skinte i lyset fra Club Asiatique, en million atskilte små glories som utstrålte alle spekterets farger – og innså at uavhengig av hvem det var i dette som hjalp hvem, så måtte Coy behandles varsomt. «Beklager, mann. Hva kan jeg gjøre for deg?»

«Det ville ikke være noe vanskelig. Bare lur på om du kunne se innom til et par folk. Dame og en liten jente. Sjekke at de er okay. Det er alt. Og uten å involvere meg i det.»^{xix}

Coy ber altså Doc om å gjøre noe vi som lesere vet at han allerede har gjort, nemlig å kikke innom Hope og Amethyst for å se hvordan de har det. Scenen fungerer derfor mer til å vise oss Coy, og dét i et slags forklarelsens lys. Det er nemlig fristende, i hvert fall på dette tidspunktet,

å se Coy som en slags Kristusfigur. Liksom gjenoppstått fra de døde – om enn kun for å frelse seg selv. Og da Doc noe senere ser på fotografier som ble tatt da han og kompisen Denis befant seg oppe i herskapshuset til surfbandet The Boards, oppdager han at:

The only shot Coy seemed to be in was a *Last Supper*-type grouping around a long table in the kitchen, with everybody in heated discussion over a number of pizzas. Coy was saturated in a funny vibrant blur that didn't match any other part of the space, and watching the camera a little too intently, with an expression forever about to unfold into a smile (s. 137).

Og på norsk:

Det eneste fotoet Coy så ut til å være med på var en *Nattverden*-type gruppe rundt et langt bord i kjøkkenet, hvor alle befant seg i opphetet diskusjon over et antall pizzaer. Coys skikkelse var mettet i en pussig vibrerende uklarhet som ikke matchet noen annen del av rommet, og kikket inn i kameraet en smule for oppmerksomt, med et uttrykk som syntes i ferd med for alltid å folde seg ut i et smil (s. 152).

Nå er det som kjent ikke slik at Jesus i Leonardo da Vincis storslåtte freske fremstår med «en pussig vibrerende uklarhet»,^{xx} men heller med en slags avklart resignasjon. Det er for så vidt riktig at de andre krangler, om enn ikke om pizza. Heller ikke er dette *Da Vinci-koden*, jeg hadde nær sagt gudskjelov, men koblingen synes likevel åpenbar, helt ned til den skrøpeligheten som både her og i scenen utenfor Club Asiatique sies å prege Coys skikkelse. Jeg mener ikke å si at Coy er Jesus Kristus – det er han jo ikke – men det synes åpenbart at Pynchon på denne måten har villet vise oss et menneske som lider, og som derfor behandles med varsomhet, av Doc så vel som av fortelleren.

Som en kontrast til dette, har vi litt tidligere i romanen lest en scene der Doc og Penny, elskerinnen hans, sitter foran TVen sent på kvelden og plutselig kommer over en

direktesending fra et møte fullt av aktivister fra det republikanske partiet som kaller seg Årvåkent California, og som har mer enn ett likhetstrekk med våre dagers Tea Party-bevegelse. President Nixon har stukket innom dette møtet for å holde en tale der han oppmuntrer til fortsatt kulturkrig – ut ifra en antakelse om at det er fredsaktivistene, de liberale, venstresiden som er problemet. Nixon gikk som kjent til valg på vegne av den tause majoritet, for å oppnå «Peace with honor» i Vietnam, for så blant annet å trappe opp krigen da han ble president. Og mens Doc og Penny sitter og ser på begynner en mann blant publikum, «en langhåret mann med ville øyne, kledd i matchende psykedelisk Nehru-skjorte og slengbukser»

who was now screaming, «Hey Nixon! Hey, Tricky Dick! Fuck you! And you know what, hey, fuck Spiro, too! Fuck everybody in the First Fuckin Family! Fuck the dog, hey! Anybody know the dog's name? whatever – fuck the dog, too! Fuck all of you!» And began to laugh insanely as he was seized and dragged away through the crowd, many of them glaring, snarling and foaming at the mouth in disapproval. «Better get him to a hippie drug clinic,» suggested Nixon humorously (s. 122).

Og på norsk:

«Hey, Nixon! Hey, Tricky Dick! Dra til helvete! Og vet du hva, hey, til helvete med Spiro også! Til helvete med alle i den jævla presidentfamilien! Til helvete med bikkja, hey! Noen som vet navnet på bikkja? Uansett – til helvete med bikkja også! Til helvete med dere alle sammen!» Han begynte å le vanvittig idet han ble tatt tak i og slept vekk gjennom menneskemengden, hvor mange av dem som sto og stirret, snerret og formelig skummet rundt munnen av misbilligelse. «Best å få ham innlagt på en dopklinikk for hippier,» foreslo Nixon humørfylt (s. 136).

Det kommer vel neppe som noen overraskelse når jeg røper at mannen som her slepes bort gjennom menneskemengden, er Coy Harlingen. Det er blant annet dette han er blitt reddet ut av heroinavhengigheten og gitt et nytt liv med en ny identitet for å gjøre. Men det er selvsagt

ikke slik, verken hos Pynchon eller i livet for øvrig, at det er likegyldig hva eller hvem man gir sin tilslutning til. Og i romanens nåtid har dette begynt å prege Coy i så stor grad at han knapt kan tenke på noe annet. Coy er altså blitt hyret inn av en gruppe som kaller seg Årvåkent California, eller «Vigilant California» som det står i originalen. I tillegg til å spille på ordlikheten mellom «vigilant», som betyr «årvåken, vaksom» og «vigilante», som blant annet betyr borgervern, gir Pynchon oss et innblikk i at det i denne gruppens selvforståelse dreier seg om en form for vaksom aksjonisme. Her som overalt ellers har han sitt på det tørre rent historisk: I et Internettbasert «Urban Dictionary» over det amerikanske språket, finner vi følgende betydning av ordet «vigilante»: «The one who will mend what has fallen apart when the laws of man have become obsolete with bloated bureaucracy and only serve the rich and powerful.»

Igen blir det derfor nærliggende å sammenlikne med våre dagers Tea Party-bevegelse – også disse ønsker å tro om seg selv at de har skjønt noe som andre er blinde for om hvordan ting *egentlig* henger sammen, også disse retter sitt i utgangspunktet høyst berettigede klassehat mot folk som egentlig ikke er fienden, i dette tilfellet fattige latinamerikanere og svarte. Det er et klassisk tilfelle av klassepolitikk: Plantasjeeieren redder seg fra å få kjørt den etter alt å dømme unngåelige høygaffelen inn i magen sin ved å sette fattige hvite opp mot fattige svarte.^{xxi} Og på elegant vis får Pynchon antydnet dette i det nettopp siterte. Se bare her: Idet Coy, utkledd som en stereotypisk hippie, etter å ha skreket – det må jo sies – relativt harmløse ting til sin president, slepes vekk av uberørte menn i dress, står det at mange av dem som står og ser på dette, *snerrer og formelig skummer rundt munnen av misbilligelse*. Å, disse jævla hippiene, liksom. Og Nixons kommentar er jo helt fantastisk godt tatt på kornet i all sin hjelpeløse ukulhet: «Best å få ham innlagt på en dopklinikk for hippier». Ja, for hippier = dop = jegsvakhet, hvilket gir to streker under svaret, thank you very much. Slik penses den tause majoritetens berettigede sinne og frustrasjon over Vietnamkrigen *bort* fra Washington og Pentagon og The Powers That Be, og

rettes i stedet mot hippier, krigsmotstandere og såkalte liberalere. Ironien er her selvsagt at de som *virkelig* er skyldige og onde – også hos Pynchon, kanskje særlig hos Pynchon – alltid går fri.

It didn't take long for Coy to become aware that the patriots who were running him were being run themselves by another level of power altogether, which seemed to feel entitled to fuck with the lives of all who weren't as good or bright as they were, which meant everybody. Coy learned they'd labeled him an «addictive personality,» betting that once committed to snitching for his country, he would find the life as hard to kick as heroin, if not harder. Pretty soon they had him hanging around campuses – university, community college, and high school – and slowly learning to infiltrate antiwar, antidraft, anticapitalist groups of all kinds. For the first months, he was so busy he didn't have time to think about what he'd actually done, or if there was any future in it. One night he was in Westwood shadowing elements of a group at UCLA called the Bong Users' Revolutionary Brigades (BURBs), when he noticed a little girl who would have been about Amethyst's age, breathless with excitement in front of a lighted bookstore window, calling to her mother to come and look. «Books, Mama! Books!» Coy stood nailed in his tracks, while his quarry went on with their evening. It was the first time since signing on with the Viggies that he'd given any thought to the family he had abandoned for something he must have believed was more important.

In that moment everything was clear – the karmic error of faking his own death, the chances that people he was helping to set up were looking at deep possibilities including real death, and clearest of all how much he missed Hope and Amethyst – more, desperately more, than he'd ever thought he would. With no resources, sympathy or support, Coy all of a sudden, too late, wanted his old life back (s. 301 f.).

Og, igjen, på norsk:

Det tok ikke Coy lang tid å bli klar over at patriotene som styrte ham, selv ble styrt av folk som befant seg på et helt annet maktnivå, hvorfra man syntes å føle seg berettiget til å kodd med livene til alle som ikke var så gode eller smarte som dem, hvilket i praksis betød alle. Coy fikk vite at de hadde gitt ham merkelappen «avhengighetsutsatt

personlighet», og veddet på at han, så snart han var blitt hektet på å tyste for landet sitt, ville finne dette livet like vanskelig å slutte med som heroin, om ikke vanskeligere. Ganske snart sendte de ham for å henge rundt på universitetsområder og high schools – og langsomt lærte han seg å infiltrere alle slags antikrigs-, antikrigstjeneste- og antikapitalistgrupper. De første månedene var han så travel at han ikke hadde tid til å tenke på hva han faktisk hadde gjort, eller om det fantes noen fremtid i det. En kveld var han i Westwood og skygget visse elementer fra en gruppe ved UCLA kalt Bongbrukernes Revolusjonære Brigader (BBRBene), da han la merke til en liten jente som må ha vært omtrent på alder med Amethyst, hun sto andpusten av begeistring foran et opplyst vindu i en bokhandel og ropte til moren at hun måtte komme og se. «Bøker, mamma! Bøker!» Coy sto som spikret fast i jorden, mens de han jaktet på fortsatte med kvelden sin. Det var første gang siden han hadde skrevet kontrakt med borgervernerne at han hadde tenkt på familien han hadde forlatt til fordel for noe han må ha trodd var viktigere.

I det øyeblikket ble alt klart – det karmiske mistaket det hadde vært å spille sin egen død, sjansene for at folkene han hjalp til med å lokke i feller nå sto overfor mørke muligheter inkludert det å miste livet, og klarest av alt hvor mye han savnet Hope og Amethyst – mer, ufattelig mye mer enn han noensinne hadde trodd at han skulle. Uten ressurser, sympati eller støtte ønsket Coy plutselig, for sent, å få sitt gamle liv tilbake (325 f.).

Jeg vil ikke risikere å overkommentere denne scenen, som i tillegg til å være klassisk Pynchon i sin blanding av alvor og skjemt, står for meg som en av de mest gripende i hele romanen. Jeg vil derfor nøye meg med å bemerke noen få ting: Rent umiddelbart synes det å være selve det at det er en jente på alder med hans egen som gjør at Coy her rystes så grunnleggende. Et bilde fra det livet han har brutt med som plutselig blir for tydelig. Men her er mer. For ut fra konteksten synes det åpenbart at dette at den lille jenten ganske enkelt og begeistret roper «Bøker, mamma! Bøker!» – i tillegg til å være en troverdig gjengivelse av hvordan barn faktisk snakker – også har betydning i seg selv, en betydning som kan hende strekker seg langt utover selve den situasjonen som beskrives. For gitt at dette i *Inherent Vice* fremstilles som selve

omvendelsesscenen, øyeblikket da det går opp for Coy at prisen han har betalt for sitt nye liv, har vært alfor høy, er det neppe tilfeldig at jenten roper nettopp «Bøker, mamma! Bøker». Det finnes tross alt en hel del annet hun kunne ropt som, gitt det lille vi nå vet om Coy, kanskje ville ha gitt mer umiddelbar mening. Da jeg oversatte boken, var dette den eneste scenen som ga meg tårer i øynene, uten at jeg helt kan forklare hvorfor. Kanskje jeg er i ferd med å bli soft. Eller kanskje det simpelthen er det at Pynchon her lykkes, langt på vei, med å vise oss et menneske som er så komplekst, skrøpelig og feilbarlig at det fremstår som troverdig. Og samtidig synes avsnittet selvbevisst å ville fremheve at alt vi nå får se, i bunn og grunn skyldes språk og historie – «Bøker, mamma! Bøker!». Coys oppvåkning kommer når han påminnes om alt det gode som er større enn ham selv. Deriblant, altså, bøker.

Thomas Pynchon anses gjerne for å være en mørk og dyster forfatter, og det er nok langt på vei riktig. Samtidig synes han nå å ha brukt hele sitt skriverliv på å finne frem til sprekker der lyset siver inn (for nå å parafasere Leonard Cohen). Men tidligere har dette alltid medført en viss grad av selvoppgivelse for de personene det gjelder (eksempelvis Tyrone Slothrop i *Gravity's Rainbow*). Enden på historien om Coy Harlingen – for nå å røpe den – er imidlertid at Doc får forhandlet frem hans frigjørelse fra borgervernernes klamme favntak, slik at Coy kan gjenforenes med Hope og Amethyst, og kan hende også få et annerledes og bedre liv etter hvert. Med dette viser Pynchon oss selvsagt flere ting, noen av dem smått sentimentale. Men noe av det andre vi her blir vist synes å være at de man selger sjelen sin til ofte ikke vet hva de skal bruke den til – og man gis derfor en sjanse til å vinne den tilbake. Enten ved egen eller andres hjelp.

Preben Jordal (f. 1972) er oversetter, kritiker og PhD-studerende i Allmenn litteraturvitenskap ved Universitetet i Bergen.

NOTER

- i Thomas Pynchon, *Gravity's Rainbow*, Vintage 1995, s. 726.
- ii http://bostonreview.net/NPM/adam_fitzgerald_harold_bloom.php
- iii "It is ... the task of criticism to establish principles; to improve opinion into knowledge; and to distinguish those means of pleasing which depend upon known causes and rational deduction, from the nameless and inexplicable elegances which appeal wholly to the fancy, from which we feel delight, but know not how they produce it, and which may well be termed the enchantress of the soul. Criticism reduces those regions of literature under the dominion of science, which have hitherto known only the anarchy of ignorance, the caprices of fancy, and the tyranny of prescription", Samuel □Johnson: Rambler #92 (February 2, 1751). Sitert fra: <http://www.samueljohnson.com/criticis.html#989>
- iv Harold Bloom, *The Anatomy of Influence*, New Haven and London 2011, s. 18. Hvilket jo gjør det lettere, synes det meg, la være å henge seg for mye opp i påstander av typen: «Confusing Shakespeare with God is ultimately legitimate» (s. 44) og «It is not possible to think coherently about Shakespeare's deepest purposes in his giant art. Our philosophy or theology or politics are set aside by him, without even a casual shrug» (s. 50).
- v Thomas Pynchon, *Mason & Dixon*, New York 1997, s. 350. (Heretter referert til i hovedteksten.)
- vi Harold Bloom, «Introduction», i H. Bloom (ed.), *Modern Critical Views: Thomas Pynchon*, New York/New Haven/Philadelphia 1986, s. 2.
- vii Jf. Richard Porier, «Rocket Power» i Edward Mendelson (ed.), *Pynchon. A Collection of Critical Essays*, Englewood Cliffs, N.J. 1978, s. 173 f.
- viii Bloom, *The Anatomy of Influence*, s. 11.
- ix For en kortfattet fremstilling av den historiske konteksten, se Joakim Sigvardson, *Immanence and Transcendence in Thomas Pynchon's «Mason & Dixon». A Phenomenological Study*, Stockholm Studies in English XCVII, Stockholm 2002, s. 2 ff.
- x James Wood, «Thomas Pynchon and the Problem of Allegory», i *The Broken Estate. Essays on Literature and Belief*, Modern Library Paperback Edition 2000, s. 186.
- xi Thomas Pynchon, *Mason & Dixon*, oversatt av Olav Angell, Oslo 2002, s. 247.)
- xii Walt Whitman, *Leaves of Grass*, Modern Library Edition, New York, s. 11.
- xiii Jeg har funnet støtte for denne lesningen i Kenneth Burkes artikkel «Policy made Personal. Whitman's Verse and Prose-Salient Traits» (i *Leaves of Grass. One Hundred Years After*, ed. with an intro. by Milton Hindus, Stanford 1966), hvor Burke bl.a. undersøker personliggjøringen i *Democratic Vistas* (1870) av Whitmans politiske grunnsyn: «By seeing contemporary conditions in terms of future possibilities, in 'vistas' that stressed 'results to come,' [Whitman] could treat 'America and democracy as convertible terms,' while having high hopes for both», s. 75.
- xiv Det er kan hende en perifer opplysning, men jeg vil hevde at det i denne sammenhengen likevel langt fra er uinteressant å bli minnet på at Whitmans ivrigste lesere (og økonomiske velgjørere) i mange år ikke var Amerikas arbeidsfolk, håndverkere og bønder, som han sang om, men britiske forfattere og intellektuelle som Oscar Wilde, Algernon Swinburne, Robert Louis Stevenson, Gerard Manley Hopkins, William Michael Rossetti, m.fl. Eller med andre ord at allerede det Amerika Whitman synger om, ved simpelthen å diktes, ligger nærmere den gamle verdens blick på den nye enn den nye verdens blick på seg selv. (Se f.eks. Justin Kaplan, *Walt Whitman: A Life*, New York 1980, s. 22.)
- xv Thomas Pynchon, *Against the Day*, New York 2006, s. 71. (Heretter referert til i hovedteksten.)
- xvi Thomas Pynchon, *Mot dagen*, oversatt av Fartein Døvre Jonassen, Oslo 2011, s. 78. (Heretter referert til i hovedteksten.)

---

xvii Pynchon, *Gravity's Rainbow*, s. 237.

xviii Thomas Pynchon, *Inherent Vice*, London 2009, s. 86 f. (Heretter referert til i hovedteksten.)

xix Thomas Pynchon, *Iboende brist*, oversatt av Preben Jordal, Oslo 2011, s. 97 f. (Heretter referert til i hovedteksten.)

xx I Det nye testamentet er dette forbeholdt episoden der Jesus forklares på fjellet (Mk 9,2 f., Matt 17,1 f. og Luk 9,28 f.).

xxi Akkurat denne formuleringen og mye av det jeg ellers skriver her om Tea Party-bevegelsen og dens paralleller til Nixons «forgotten Americans», er hentet fra Rolling Stone-journalisten Matt Taibbis bok *Griftpia*, New York 2010, s. 3-34.